

MAHUNGUNKULU YA QHINGA RA XISAWUTISI XA COVID-19 NA KU HANGALASIWA KA WONA EAFRIKA-DZONGA

Ku kuma swisawutisi swa COVID-19 i mhaka leyi hi yi rhangisaka emahlweni.

- Afrika-Dzonga ri ta kuma mipimomurhi ya xisawutisi xa COVID-19 yo ringana miliyoni hi Sunguti na mipimamurhi yo ringana 500 000 hi Nyenyenyana ta xisawutisi xa Oxford University-AstraZeneca ku suka eka Serum Institute of India (SII).
- Hi ta sungula hi ku sawutisa vatirhi va nhlaysi wa rihanyu va tiko ra hina lava ehleketeleriwaka ku va kwalomu ka 1.25 wa timilyoni.
- Mfumo wu tirhisana na Nhlango wa Vulawuri bya Swimakiwa swa Rihanyu wa Afrika-dzonga (SAHPRA) ku tiyisisa leswaku ku nga vi na ku hlwerisiwa ka mpfumelelo wo tirhisa xisawutisi.
- Xisawutisi xa Oxford University-AstraZeneca se xi pfumeleriwile hi valawuri vo hlaya emisaveni hinkwayo naswona xi le ku hangalasiweni ematikweni man'wana.
- Hi tthele hi fikelela ntwanano na xitirhisiwa xa COVAX ku kuma swisawutisi swo tlhavela 10 ra tiphesente ta vanhu.
- Mipimamurhi leyi yi languteriwa ekusunguleni ka kotara ya vumbirhi ya lembe.
- Hi ya emahlweni hi tirhisana na tikhamphani to endla mirhi to hlaya ku tiyisisa leswaku hi tlhavela 67 wa tiphesente ta vanhu hi ku hela ka lembe ra 2021.

Ku ta va na ku hangalasiwa ka xisawutisi hi switeji swo hambanahambana.

- A ku va nga na ku hlwela ha vomu ku kuma xisawutisi xa COVID-19, tanihileswi xiyimo xi nga cincaka nkarhi wun'wana na wun'wana; swivangelo hinkwawo swi tekeriwe enhlokweni.
- Hi hlawula swisawutisi ku ya hi ku hlayiseka ka swona na matirhelo, ku olova ka matirhiselo, mahlayiselo, mahangalaselolo, ku ya emahlweni no kumeka ka swona na nxavo.
- Mahangalaselolo ya hina ya xisawutisi ya ta va hi maendlelo ya switeji swinharhu leswi sungulaka hi vanhu lava nga sirhelelekangiki etikweni ra hina.

- Xikongomelo xa hina i ku sawutisa 67 wa tipesente ta vanhu hi ku hela ka lembe ra 2021, leswi nga ta endla leswaku hi fikelela ku tlhaveriwa ka ntshungu.
- Xiteji xa 1 xi ta kongomisa eka vatirhi va nhlayiso wa rihanyu lava tirhaka exivindzini xa nhlayiso wa rihanyu.
- Eka xiteji xa 2 hi ta sawutisa vatirhi va nkoka, vanhu lava kumekaka eka tindhawu leti ku nga na vanhu vo hlaya, vanhu va malembe ya le henhla ka 60 na vanhu va malembe ya le henhla ka 18 lava nga na mavabyi yo godzombela.
- Xiteji xa 3 xi ta kongomisa eka vanhu va malembe ya le henhla ka 18, xikongomelo ku ri 22 500 000 wa vanhu.

Mfumo wu ta kuma, ku hangalasa no langutela ku hangalasiwa ka xisawutisi.

- Mfumo tanihi muxavi wa xisawutisi wu ri woxe, wu ta wu hangalasa eka mifumo ya swifundzankulu na le ka swiyenge leswi nga riki sa mfumo.
- Hi ta kuma switoko leswi nga kona ku suka eka vaendli va xiswautisi vo hambanahambana.
- Hikwalahoke ku ta va na swisawutisi swo hlaya eka nongonoko wa hina, kambe u nge sawutisiwi hi swisawutisi swimbirhi swo hambana.
- Sisiteme ya xisawutisi yi ta ya hi ntsariso wa loko ku nga se endliwa xisawutisi na sisiteme yo buka.
- Hinkwavo lava nga ta sawutisiwa va ta tsarisiwa eka rhijisitara ra rixaka no nyikiwa khadi ra nsawutiso.
- Komiti yo hangalasa ya rixaka yi ta langutela matirhiselo ya xisawutisi eka swiyenge swa mfumo na swo ka swi nga ri swa mfumo.

Swisawutisi yi hlayisa vutomi!

- Ku na vumbhoni bya sayense lebyi tiyeke bya leswaku xisawutisi i nsirhelelo wo antswa ehenhla ka ku tluleriwa hi mavabyi ya nghozi.
- Swisawutisi a swi ku nyiki xitsongwatsongwana, kambe si dyondzisa masocha ya miri wa wena ku tiva no lwa na ku tluleriwa hi mavabyi.
- Xisawutisi xa COVID-19 xi nyika miri swiletelo swo tiyisa masocha ya miri naswona a wu cinci tisele ta munhu.

- Xisawutisi xi hungute mavabyi na rifu leri vangiwaka hi mavabyi yo tlulela tanihi mpondzo, pholiyo, vuvabyi bya xivindzi, ximungwamungwana, vuvabyi byo oma rihlaya, nkikosi na nyumoniya emisaveni hinkwayo.
- Ku sawutisiwa ka vanhu vo ringanela swi ta endla leswaku ku va na ku tlhaveriwa ka ntsungu no herisa vuvabyi.

Swisawutisi swi hundza eka swikambelo swa xiyimo xa le henhla ku tiyisisa leswaku swi hlayisekile no tirha hi ku hetiseka.

- Swisawutisi hinkwaswo swi ngenisiwa eka endlelo ro kuma mpfumelelo hi vuenti ku suka eka valawuri va mirhi ku tiyisisa leswaku yi hlayisekile.
- Tikhamphani to endla mirhi ti hi nyika mikambelo hinkwayo ya le tilaborotari na mikambelo ya vuhlayiseki ku tiyisisa leswaku xisawutisi wa tirha.
- Swivilelo swihi na swihi swa mayelana na vuhlayiseki swi kumiwa hi valawuri loko va ri karhi va kambisisa data.
- Swisawutisi swi endleriwa ku hlayisa vutomi, ku nga ri ku tshikelela, ku loya, ku lawula kumbe ku tekela vanhu miehleketo.

Xisawutisi xa COVID-19 i nchumu wa kahle eka vanhu.

- Vutameri bya Mali ya Tiko bya Rixaka byi tiboha ku tiyisisa leswaku ku byi ta hakelela xisawutisi a hi nchumu lowu nga hlulekisaka ku kumiwa ka swisawutisi.
- Vuxokoxoko bya ku nyikiwa ka mpimanyeto wo kuma swisawutisi swa COVID-19 byi ta tivisiwa eka Mpimanyeto wa Rixaka 2021. Leswi swi engetela eka ku lulamisela ku hakelela lo ku nga eku endlweni eka lembe ximali leri ku endlela ku kota ku xava oda yo sungula ya swisawutisi, leswi nga ta rhanganga swi kongomisiwa eka vatirhi lava tirhaka exivindzini xa nhlaysi wa rihanyu.
- Hi ku angarhela, tihakelo ti ta huma eka mipimanyeto yo engetela, ku rhangisiwa nakambe, mitlakuso ya mali ya tiko na ku suka eka swinakulobye na swiyenge leswi nga riki swa mfumo.
- Mfumo wu sayinile ntiyisiso lowu bohaka wa tihakelo ta nkarhi lowutaka ta 85 wa tiphesemte ta nxavo hinkwawo, kwalomu ka 2.2 wa tibilyoni ta tirhandi, eka xitirhisiwa xa COVAX. Ku lulamisela kun'wana ku karhi ka kaneriwa hi ndlela yo hlanageriwa na vaendli va xisawutisi vo hambanahambana.

- Nkwama wa Mpfuneto wi nyikele ku khavhara tihakelo ta diphoziti ya kwalomu ka 15 wa tiphesente ta nxavo hinkwawo.

Hi tirhisana hi xinakulobye ku kuma xisawutisi xa COVID-19.

- Mfumo wu ta kota ku kuma xisawutisi ku suka eka mali ya tiko.
- Mabindzu na swikimi swa vutshunguri swi seketela matshalatshala ya mfumo naswona leswi swa amukeleka. Ntirhisano lowu wu ta leteriwa hi misinya ya ntwanano wa vumunhu na matirhelo yo tsan'wa vukungundwana.
- Ndzawulo ya Rihanyu yi sayine ku cinciwa ka swinawana swo pfumelela swiisawutisi na tindlela tin'wana ta vutshunguri ku va xiphemu xa mbuyelo lowu hakeleriwaka swirho hinkwaswo swa swikimi swa vutshunguri.

Mahungu hi xitalo ma nga kumeka eka <https://sacoronavirus.co.za/category/mac-advisories/>